

MARIAN SZCZEPANIAK

PROBLEMY INTEGRACJI GOSPODARCZEJ EUROPY ŚRODKOWOSCHODNIEJ (1992 - 1999)

1. GENEZA I MECHANIZMY INTEGRACJI

W latach 1949 - 1990 państwa Europy Środkowoschodniej oraz Związek Radziecki integrowały się w ramach Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej. W organizacji tej dominowały powiązania gospodarki radzieckiej z gospodarkami poszczególnych partnerów. RWPG załamała się po przełomie 1989 r. Jej faktyczny rozpad nastąpił w 1991 r., gdy rozliczenia rublowe zastąpiono dolarowymi. W rezultacie wymiana handlowa między dotychczasowymi partnerami spadła katastroficznie, każdy bowiem cierpiał na brak walut wymiennalnych, a te można było uzyskać jedynie z nadwyżki handlu z Zachodem lub z zachodnich kredytów¹.

W tych warunkach państwa byłego bloku radzieckiego nie przejawiały woli rozwijania wymiany handlowej między sobą. Czyniły natomiast wysiłki, by silniej ulokować się na rynkach państw wysoko rozwiniętych i rozwijających się. Przełom nastąpił dopiero pod wpływem nacisków Wspólnot Europejskich na państwa Grupy Wyszehradzkiej. Politycy zachodni perswadowali rządów tych państw, że skoro pretendują do członkostwa Wspólnot powinny ćwiczyć we własnym gronie umiejętność współpracy gospodarczej, zanim podejmą ją w szerszej skali². W rezultacie została uzgodniona Środkowoeuropejska Umowa o Wolnym Handlu (Central European Free Trade Agreement – CEFTA). Podpisały ją w Krakowie 21 grudnia 1992 r. Polska, Węgry oraz Czechy i Słowacja – mimo że federacja czechosłowacka istniała formalnie do 31 grudnia 1992 r.³

Umowa w niewielkim stopniu instytucjonalizowała współpracę sygnatariuszy. Decyzje w sprawach liberalizacji handlu oraz przyjmowania nowych członków od początku podejmuje Wspólny Komitet. W jego skład wchodzi ministrowie, w których kompetencjach leży handel zagraniczny. Funkcja przewodniczącego jest rotacyjna. W 1999 r. przewodniczącym Wspólnego Komitetu był minister przemysłu, handlu i turystyki Republiki Węgier-

---

¹ D. Rosati, *Is the Central European Payments Union Really Necessary?*, „Discussion Papers” 1991, nr 18, s. 41 (wyd. Instytut Konjunktur i Cen Handlu Zagranicznego); M. Perczyński, *Współpraca państw Grupy Wyszehradzkiej a integracja europejska*, „Sprawy Międzynarodowe” 1993, nr 2, s. 65.

² M. Szczepaniak, *CEFTA – wolny wybór, perswazja czy przymus*, w: T. Łoś-Nowak (red.), *Postzimnowojenna Europa. Ku jedności czy nowym podziałom?*, wyd. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 1995, s. 88 - 98.

³ Czechy i Słowacja podpisały Umowę na podstawie ustawy Zgromadzenia Federalnego Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej z dnia 13 listopada 1992 r. Ustawa ta – uchwalona w czasie, gdy zadecydowany już był zanik państwowości czechosłowackiej w dniu 31 grudnia 1992 r. – zezwalała obu republikom na zawieranie umów międzynarodowych, które wejdą w życie w 1993 r.; dotyczyło to również umów czesko-słowackich – zob. korespondencje A. Jagodzińskiego z Pragi, „Gazeta Wyborcza” 14 - 15 i 19 listopada 1992 r.

skiej, w 2000 r. jest nim minister gospodarki Rzeczypospolitej Polskiej, w 2001 r. będzie nim minister przemysłu i handlu Rumunii.

Wspólny Komitet spotyka się na sesjach zwyczajnych (raz w roku) i nadzwyczajnych (gdy zachodzi potrzeba). Wspólny Komitet powołuje podkomitety i grupy robocze ekspertów w celu wypracowania wspólnego stanowiska w poszczególnych kwestiach. Wypada wspomnieć, że podczas negocjowania warunków Umowy strona polska sugerowała partnerom stworzenie niezbyt rozbudowanego, stałego sekretariatu, który ułatwiłby „przemawianie wspólnym głosem” do Wspólnot Europejskich. Partnerzy – zniechęceni biurokratyzmem RWPG – odrzucili tę sugestię. Zbliżoną propozycję, z tym samym skutkiem, zgłaszała w latach 1995 - 1996 Słowacja⁴.

Począwszy od 1994 r. ustaliła się praktyka corocznych spotkań premierów państw CEFTA. Dotychczas odbyło się sześć takich spotkań na szczycie: 25 listopada 1994 r. w Poznaniu, 11 września 1995 r. w Brnie, 13 - 14 września 1996 r. w Jasnej (Słowacja), 12 - 13 września 1997 r. w Portorożu (Słowenia), 11 - 12 września 1998 r. w Pradze oraz 19 - 20 października 1999 r. w Budapeszcie. Po każdym szczycie ogłaszana jest deklaracja, w której zawarte są wytyczne dla Wspólnego Komitetu w sprawach dalszej współpracy sygnatariuszy Umowy⁵.

2. DOTYCHCZASOWE OSIĄGNIĘCIA

Formalnie Umowa weszła w życie 1 lipca 1994 r. po ratyfikowaniu jej przez cztery państwa⁶. Była ona jednak stosowana prowizorycznie od 1 marca 1993 r. W pierwotnej wersji Umowa przewidywała, że – przez stopniowe znoszenie ceł i barier pozataryfowych – na obszarze państw-sygnatariuszy do 1 stycznia 2001 r. powstanie strefa wolnego handlu towarami przemysłowymi oraz że nastąpi pewna liberalizacja obrotów artykułami rolno-spożywczymi. Podpisanie Umowy nie spowodowało ożywienia wymiany handlowej, zahamowało jedynie jej spadek. Dnia 29 kwietnia 1994 r. Wspólny Komitet podpisał w Budapeszcie Protokół Dodatkowy do Umowy, zmieniający zakres i skracający harmonogramy realizacji wzajemnych koncesji. Protokół ten istotnie wpłynął na wzrost wymiany handlowej.

Dnia 25 listopada 1994 r. odbyło się w Poznaniu pierwsze spotkanie premierów państw CEFTA. Przyjęli oni Deklarację Poznańską, która rozpoczęła proces dynamizowania współpracy sygnatariuszy Umowy. Pierwszym formalnym dokumentem implementującym postanowienia tej Deklaracji był Protokół Dodatkowy nr 2 do Umowy podpisany przez Wspólny Komitet

⁴ J. Bobek, M. Dobroczyński, J. Jędruszek, A. Kupich, M. Perczyński, *Współpraca subregionalna w ramach Grupy Wyszehradzkiej w procesie stowarzyszenia Polski ze Wspólnotami Europejskimi. Synteza*, wyd. Urząd Rady Ministrów, Warszawa 1993, s. 10 - 12; M. Szczepaniak, *Rola szczytu premierów państw CEFTA w Jasnej w procesie integracji gospodarczej Europy Środkowej*, „Przegląd Politologiczny” 1996, nr 3 - 4, s. 20.

⁵ Niepublikowane teksty deklaracji, powoływanych niżej protokołów dodatkowych do CEFTA oraz umów akcesyjnych ze Słowenią, Rumunią i Bułgarią uzyskałem w Departamencie Stosunków Gospodarczych z Zagranicą Ministerstwa Gospodarki w Warszawie (dalej w skrócie DSG).

⁶ Środkowoeuropejska Umowa o Wolnym Handlu, „Dziennik Ustaw RP” Nr 129 z dnia 8 grudnia 1994, poz. 637, załącznik. Omówienie i komentarz – U. Kopeć, *Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (CEFTA)*, „Handel Zagraniczny” 1994, nr 4, s. 3 - 13.

18 sierpnia 1995 r. w Warszawie. Dotyczył on kolejnego, tym razem zdecydowanego przyspieszenia redukcji ceł na towary przemysłowe i wszedł w życie 1 stycznia 1996 r. Premierzy państw CEFTA podczas drugiego spotkania w Brnie 11 września 1995 r. przyjęli Deklarację Brneńską. W celu jej realizacji Wspólny Komitet podpisał 21 grudnia 1995 r. w Warszawie Protokół Dodatkowy nr 3. Protokół ustanowił nowe, znacznie rozszerzone i pogłębione koncesje w zakresie wymiany artykułów rolno-spożywczych⁷.

Modyfikacje CEFTA dokonane Protokołami Dodatkowymi nr 2 i 3 spowodowały, że od 1 stycznia 1996 r. poziom ochrony celnej w handlu artykułami żywnościowymi zmniejszył się na obszarze CEFTA o około 50%. Natomiast 1 stycznia 1997 r. powstała strefa wolnego handlu towarami przemysłowymi. Ochronie celnej podlegają jedynie wyjątki (głównie wyroby przemysłu motoryzacyjnego, petrochemicznego i hutniczego), dla których sporządzono osobne listy. Wartość tych wyjątków nie przekracza 2 - 3% ogólnej wartości handlu pomiędzy państwami CEFTA, a ich ochrona celna ustanie z dniem 1 stycznia 2002 r.

W stosunku do pierwotnych harmonogramów (przyjętych w Umowie z dnia 21 grudnia 1992 r.) liberalizacja handlu w Europie Środkowej została znacznie przyspieszona. Wyrzuciła ona o dwa lata harmonogramy redukcji ceł na towary przemysłowe, przyjęte w Układach Europejskich zawartych 16 grudnia 1991 r. pomiędzy Wspólnotami Europejskimi a Polską, Czechosłowacją i Węgrami. Ponadto – w porównaniu z tymi Układami – okazała się głębsza w zakresie artykułów rolno-spożywczych. Obniżenie bowiem od 1 stycznia 1996 r. ochrony celnej tych artykułów średnio o około 50% było posunięciem bardziej radykalnym aniżeli ustalenia zawarte we wspomnianych Układach. Wspólnoty narzuciły w nich bowiem bardzo skomplikowany system ceł, opłat wyrównawczych, cen minimalnych, kontyngentów ilościowych i taryfowych oraz innych utrudnień, które poważnie ograniczyły dostęp państw CEFTA do rynku żywnościowego Unii Europejskiej.

Liberalizacji handlu w obszarze CEFTA służyły kolejne protokoły dodatkowe do Umowy podpisane przez Wspólny Komitet w latach 1996 - 1999. Były to: 1) Protokół Dodatkowy nr 4 podpisany 13 września 1996 r. w Jasnej, dotyczący zmodyfikowanych reguł pochodzenia towarów; wprowadził on z dniem 1 stycznia 1997 r. kumulację dwustronną i kumulację diagonalną, polegające na preferencjach celnych dla wyrobów, które powstały w kooperacji firm z dwóch lub większej liczby państw CEFTA⁸; 2) Protokół Dodatkowy nr 5 podpisany 13 września 1996 r. w Jasnej, wprowadzający Zharmonizowany System 96 (system kodowania towarów dla celów taryfy celnej, zmierzający do unifikacji w tym zakresie w skali globalnej) oraz eliminujący część towarów ze wspomnianych wyżej list wyjątków⁹; 3) Pro-

⁷ Szczegółowe omówienie zmian w harmonogramach redukcji ceł – zob. M. Szczepaniak, *Współpraca gospodarcza państw Grupy Wyszehradzkiej. Trzy lata funkcjonowania CEFTA*, „Przegląd Zachodni” 1966, nr 3, s. 56 - 61.

⁸ Dokładniejsze objaśnienie – zob. U. Kopeć, *Postępy procesu integracji Polski z krajami CEFTA*, w: *Zagraniczna polityka gospodarcza Polski 1996 - 1997*, wyd. Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 1997, s. 84 - 85.

⁹ Listy wyjątków, sporządzone przy okazji podpisywania CEFTA 21 grudnia 1992 r., zostały po raz pierwszy zredukowane w Protokole Dodatkowym nr 2.

tokół Dodatkowy nr 6 podpisany 19 grudnia 1997 r. w Warszawie, liberalizujący handel żywnością między Słowenią a pozostałymi partnerami i stosowany od 1 kwietnia 1998 r.¹⁰; 4) Protokół Dodatkowy nr 7 podpisany 10 grudnia 1998 r. w Pradze; wprowadził on do obszaru CEFTA nowe zasady tzw. paneuropejskiej kumulacji pochodzenia towarów, zwiększające preferencje celne dla towarów wytworzonych we współpracy podmiotów gospodarczych państw wchodzących w skład systemu kumulacji paneuropejskiej (obszar Unii Europejskiej, EFTA i państw stowarzyszonych z UE). Protokół ten wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1999 r. w miejsce wspomnianego wyżej Protokołu Dodatkowego nr 4; 5) Protokół Dodatkowy nr 8 podpisany 20 października 1999 r. w Budapeszcie; rozszerzył on postanowienia Protokołu Dodatkowego nr 7 i wszedł (w jego miejsce) w życie z dniem 1 stycznia 2000 r.¹¹

Umowa i jej modyfikacje znacznie poprawiły warunki handlu pomiędzy partnerami CEFTA. Jest to wyraźnie widoczne na przykładzie Polski. W 1999 r. – w porównaniu z 1992 r. – wartość handlu Polski z jej partnerami wzrosła z 1,3 mld USD do 5,3 mld USD (tab. 1). Wzrosła, zwłaszcza w 1995 r., dynamika obrotów (tab. 2). O ile udział obszaru CEFTA w wymianie międzynarodowej Polski w 1994 r. stanowił 4,5% i lokował się za Wielką Brytanią – szóstym partnerem Polski, o tyle w 1998 r. państwa CEFTA z udziałem 6,6% zajmowały trzecią pozycję w obrotach Polski z zagranicą – za Niemcami (30,1%) i Włochami (8,0%), a przed Francją (5,8%). W 1999 r. trzecia pozycja obszaru CEFTA w polskim handlu zagranicznym umocniła się. Na partnerów z CEFTA przypadało już 7,2% wartości polskich obrotów z zagranicą (na Niemcy 29,3%, na Włochy 8,3%, na Francję 6,1%)¹².

Liberalizacja wymiany między partnerami CEFTA spowodowała efekt kreacji handlu wyrażający się w ukazanym wyżej systematycznym wzroście wartości obrotów. Spowodowała również efekt przesunięcia handlu wyrażający się we wzroście importu z obszaru CEFTA na niekorzyść innych obszarów geograficznych. Przykładem może być polski import kukurydzy. W wartości całego jej importu do Polski w 1993 r. (118,8 mln USD) obszar CEFTA partycypował w 1,2%, podczas gdy na państwa zamorskie (USA, Chiny i Kanadę) przypadało 96,9%. Tymczasem w 1997 r. udział obszaru CEFTA w ogólnej wartości polskiego importu kukurydzy (72,2 mln USD) wzrósł do 50,6%, a państw zamorskich (USA, Argentyna, Kanada, Chile) zmniejszył się do 38,0%¹³.

W miarę liberalizacji handlu rozpoczął się proces podmiotowego rozszerzania obszaru CEFTA. Chęć przystąpienia do CEFTA zgłosiły wkrótce po utworzeniu strefy Słowenia, Rumunia, Bułgaria i państwa bałtyckie.

¹⁰ Słowenia, przystępując 25 listopada 1995 r. do CEFTA, nie przyjęła postanowień Protokołu Dodatkowego nr 3 liberalizującego handel artykułami rolno-spożywczymi. Zobowiązała się jednak, że przyjmie je w ciągu 1996 r. Uczyniła to dopiero pod naciskiem partnerów na podstawie Protokołu Dodatkowego nr 6.

¹¹ M. Sowa, *Notatka na temat Środkoeuropejskiej Umowy o Wolnym Handlu – CEFTA*, Warszawa, grudzień 1999 (maszynopis udostępniony w DSG).

¹² „Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego” GUS, 1999, s. 65 - 67. Dane dotyczące roku 1999 udostępnił mi w marcu 2000 r. DSG.

¹³ „Roczniki Statystyczne Handlu Zagranicznego” GUS, 1994, s. 341 oraz 1998, s. 308.

W 1996 r. chęć ściślejszej współpracy ze strefą zgłosiły Rosja i Ukraina, a w 1997 r. – Chorwacja i Macedonia. Poznański szczyt CEFTA ustalił kryteria przyjmowania nowych członków. Muszą oni mieć zawarte umowy stowarzyszeniowe z Unią Europejską, być członkami Światowej Organizacji Handlu (WTO) oraz uzyskać akceptację sygnatariuszy CEFTA. Kryteria te zostały ujęte w Porozumieniu Uzupełniającym do CEFTA podpisanym przez Wspólny Komitet w Brnie 11 września 1995 r. Na mocy tego Porozumienia umowy akcesyjne ze Wspólnym Komitetem podpisały: 25 listopada 1995 r. Słowenia (obowiązuje od 1 stycznia 1996 r.), 12 kwietnia 1997 r. Rumunia (obowiązuje od 1 lipca 1997 r.) oraz 17 lipca 1998 r. Bułgaria (obowiązuje od 1 stycznia 1999 r.).

Tabela 1

Obroty handlowe Polski z państwami CEFTA w latach 1993 - 1999.
W milionach USD

Lata	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Eksport do CEFTA							
Czechy	342,5	456,1	698,2	840,8	912,2	1022,7	1038,6
Słowacja	166,7	183,3	279,4	280,0	313,0	337,2	350,3
Węgry	174,3	183,6	267,3	309,8	383,0	470,1	536,8
Słowenia	–	–	–	43,0	49,5	72,8	100,3
Rumunia	–	–	–	–	79,4	123,4	128,7
Bułgaria	–	–	–	–	–	–	70,2
Razem	683,5	823,0	1244,9	1473,6	1737,1	2026,2	2224,9
Import z CEFTA							
Czechy	350,3	501,7	891,7	1149,2	1318,8	1462,3	1471,6
Słowacja	161,5	196,2	380,8	432,5	519,3	589,5	567,2
Węgry	165,5	220,6	352,3	425,0	572,6	593,2	624,4
Słowenia	–	–	–	150,3	174,4	198,8	212,2
Rumunia	–	–	–	–	67,2	130,0	153,1
Bułgaria	–	–	–	–	–	–	41,1
Razem	677,3	918,5	1624,8	2157,0	2652,3	2973,8	3069,6
Obroty							
Czechy	692,8	957,8	1589,9	1990,0	2231,0	2485,0	2510,2
Słowacja	328,2	379,5	660,2	712,5	832,3	926,7	917,5
Węgry	339,8	404,2	619,5	734,8	955,6	1063,3	1161,2
Słowenia	–	–	–	193,3	223,9	271,6	312,5
Rumunia	–	–	–	–	146,6	253,4	281,8
Bułgaria	–	–	–	–	–	–	111,3
Razem	1360,8	1741,5	2869,6	3630,6	4389,4	5000,0	5294,5
Saldo obrotów							
Czechy	-7,8	-45,6	-193,5	-308,4	-406,6	-439,6	-433,0
Słowacja	+5,2	-12,9	-101,4	-152,5	-206,3	-252,3	-216,9
Węgry	+8,8	-37,0	-84,9	-115,2	-189,6	-123,1	-87,6
Słowenia	–	–	–	-107,3	-124,9	-126,0	-111,9
Rumunia	–	–	–	–	+12,2	-6,6	-24,4
Bułgaria	–	–	–	–	–	–	+29,1
Razem	+6,2	-95,5	-379,8	-683,4	-915,2	-947,6	-844,7

Źródło: Opracowano na podstawie danych uzyskanych w Departamencie Stosunków Gospodarczych z Zagranicą Ministerstwa Gospodarki w Warszawie.

Tabela 2

Dynamika obrotów Polski z państwami CEFTA w latach 1993 - 1999

Lata	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Eksport do CEFTA							
Czechy	102,9 ^a	133,2	153,1	120,4	108,5	112,1	101,6
Słowacja	102,9 ^a	110,0	152,4	100,0	111,8	107,7	103,9
Węgry	101,9	105,3	145,6	115,9	123,6	122,7	114,2
Słowenia	–	–	–	143,1	115,1	147,1	137,8
Rumunia	–	–	–	–	107,6	155,4	104,3
Bułgaria	–	–	–	–	–	–	109,0
Razem	102,1	120,4	151,3	114,9	112,5	116,6	109,8
Import z CEFTA							
Czechy	101,6 ^a	143,2	177,7	128,9	114,8	110,9	100,6
Słowacja	101,6 ^a	121,5	194,1	113,6	120,1	113,6	96,2
Węgry	115,0	133,3	159,6	120,7	134,7	103,6	105,3
Słowenia	–	–	–	168,3	116,0	114,0	106,7
Rumunia	–	–	–	–	95,2	193,5	117,8
Bułgaria	–	–	–	–	–	–	110,1
Razem	104,6	135,6	176,9	123,5	119,8	112,1	103,2

Objaśnienie: ^a dla Czech i Słowacji łącznie. Podstawę obliczenia dynamiki stanowiły obroty Polski z Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną w roku 1992 – ostatnim roku istnienia federacji. Wynosiły one wówczas po stronie polskiego eksportu 498 mln USD, a po stronie polskiego importu 503 mln USD.

Źródło: Jak w tabeli 1.

3. NOWE WĄTKI W DZIAŁALNOŚCI CEFTA

W 1996 r. Wspólny Komitet wystąpił z inicjatywą organizowania w państwach wysoko rozwiniętych konferencji na temat możliwości inwestycji kapitałowych na obszarze CEFTA oraz podejmowania przedsięwzięć promujących handel z tym obszarem. Inicjatywę tę poparli premierzy na szczycie CEFTA w Jasnej, a także podczas swych kolejnych spotkań w Portorożu, Pradze i Budapeszcie, co znalazło wyraz w przyjętych tam deklaracjach. Dotychczas państwa CEFTA zorganizowały takie imprezy w maju 1997 r. w USA oraz w październiku 1998 r. i grudniu 1999 r. w Japonii¹⁴.

Na spotkaniu w Portorożu 12 - 13 września 1997 r. premierzy państw CEFTA wymienili poglądy na temat zbliżających się negocjacji w sprawie przystąpienia do Unii Europejskiej. Wypada tu wspomnieć, że 15 lipca tegoż roku Komisja Europejska zarekomendowała do rozmów w sprawie członkostwa w Unii cztery państwa CEFTA: Polskę, Czechy, Węgry i Słowenię, a oficjalną decyzję o rozpoczęciu rozmów akcesyjnych z tymi państwami podjęła Rada Europejska w dniach 13 - 14 grudnia 1997 r. W Deklaracji Praskiej premierzy wyrazili opinię, że w swej działalności „CEFTA powinna brać pod uwagę cel wszystkich sygnatariuszy, jakim jest członkostwo w Unii Europejskiej”, a więc uwzględniać również interesy

¹⁴ Źródło jak w przypisie 11.

pozostałych członków ugrupowania. Ponadto premierzy „uzgodnili, że pożyteczna byłaby wymiana informacji i doświadczeń zyskiwanych w procesie przystępowania do Unii Europejskiej”.

Oba powyższe *passusy* zostały powtórzone w Deklaracji Budapeszteńskiej. Ponadto w tej ostatniej „premierzy powitali [...] zalecenie Komisji Europejskiej [z dnia 13 października 1999 r. – M.S.], aby rozszerzyć negocjacje na wszystkie kraje kandydackie, i wyrazili nadzieję, że zbliżająca się konferencja Rady Europejskiej w Helsinkach zatwierdzi tę propozycję”. Powyższe sformułowanie było równoznaczne z „upomnieniem się” w pierwszym rządzie o trzy państwa CEFTA – Słowację, Rumunię i Bułgarię. Szczyt Unii w dniach 10 - 11 grudnia 1999 r. zaakceptował rekomendacje Komisji, a rokowania akcesyjne z nowymi kandydatami rozpoczęły się 28 marca 2000 r. Należy dodać, że realizowane są również ustalenia ostatnich dwóch deklaracji dotyczące wymiany informacji i doświadczeń zyskiwanych w procesie akcesyjnym. Wymiana ta odbywa się na różnych szczeblach, m.in. ministrów spraw zagranicznych, szefów resortów gospodarczych oraz głównych negocjatorów.

W 1999 r. pojawiły się w CEFTA dwa kolejne nowe wątki. Pierwszym jest zwiększenie bezpieczeństwa handlu i zapobieganie przestępczości ponadgranicznej. Na potrzebę współpracy w tej dziedzinie premierzy państw CEFTA zwrócili uwagę już w Deklaracji z Jasnej, natomiast zdecydowane stanowisko zajęli w Deklaracji Budapeszteńskiej. Podkreślili w niej konieczność ustanowienia specjalnego podkomitetu, którego celem byłaby walka ze zorganizowaną przestępczością gospodarczą. Oprócz tego na spotkaniu w Budapeszcie premierzy zgłosili gotowość państw CEFTA do współpracy we wdrożeniu Paktu Stabilizacji dla Europy Południowowschodniej, łącznie z gospodarczą rekonstrukcją tego regionu. Motywem tej deklaracji są zapewne spodziewane korzyści z udziału w odbudowie zniszczonych obszarów Bałkanów, na którą – w ramach Paktu – w czerwcu 1999 r. Unia Europejska zgodziła się wyasygnować w trzech rocznych ratach 3 mld DM¹⁵.

4. AKTUALNE KONTROWERSJE

W CEFTA występują trzy ważne problemy kontrowersyjne. Pierwszy to konsekwencje częściowej liberalizacji handlu żywnością. Liberalizacja ta okazała się dla Polski niekorzystna. Jak łatwo obliczyć na podstawie danych zawartych w tab. 3, udział obszaru CEFTA w globalnym eksporcie polskiej żywności wynosił w 1995 r. 2,8%, w 1996 r. 2,9% i w 1997 r. 4,9%, a w globalnym imporcie – odpowiednio 7,7%, 5,8% i 7,7%. Natomiast w ujemnym globalnym saldzie polskich obrotów żywnością obszar CEFTA partycypował w 29,1% w 1995 r., w 11,7% w 1996 r. oraz w 28,1% w 1997 r. Szczególnie niekorzystny dla Polski był w omawianym okresie handel żywnością z Węgrami. W handlu tym w 1997 r. ujemne saldo stanowiło 26,9% wartości globalnego polskiego deficytu w obrotach płodami rolnymi. Z kolei

¹⁵ B. Koszel, *Niemcy wobec konfliktu w Kosowie*, „Przegląd Politologiczny” 1999, nr 3 - 4, s. 21.

tab. 4 obrazuje, że w strukturze polskiego eksportu w latach 1993 - 1998 udział wartości produktów rolno-spożywczych wywożonych do strefy CEFTA był stale niższy aniżeli udział tych samych produktów w globalnym eksporcie Polski. Odwrotnie natomiast – z wyjątkiem lat 1994 i 1996 – kształtowały się te same relacje w polskim imporcie w okresie 1993 - 1999. A trzeba mieć na uwadze, że nie tylko partnerzy Polski w CEFTA, ale i ona sama ma od wielu lat nadprodukcję artykułów żywnościowych.

Tabela 3

Polski eksport i import żywności w latach 1993 - 1999. Wielkości globalne i relacje z państwami CEFTA. W milionach USD

Eksport i import Polski	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Eksport globalny	1646,5	2084,7	2511,2	2758,3	3307,2	3123,1	2664,1
Import globalny	2306,9	2512,0	3081,9	4106,3	3766,6	3866,0	3373,2
Saldo	-660,4	-427,3	-570,7	-1348,0	-459,4	-742,9	-709,1
Eksport do Czech	17,3	24,4	41,3	53,1	83,0	85,1	128,2
Import z Czech	29,4	25,7	93,4	75,7	76,6	78,9	81,3
Saldo	-12,1	-1,3	-52,1	-22,6	+6,4	+6,2	+46,9
Eksport na Słowację	6,7	10,9	15,4	8,8	18,1	30,8	33,2
Import ze Słowacji	15,7	7,7	48,4	25,8	30,6	55,7	44,1
Saldo	-9,0	+3,2	-33,0	-17,0	-12,5	-24,9	-10,9
Eksport na Węgry	29,6	15,5	13,6	15,9	43,8	55,0	64,2
Import z Węgier	47,1	53,7	94,5	135,4	167,6	142,5	124,4
Saldo	-17,5	-38,2	-80,9	-119,5	-123,8	-87,5	-60,2
Eksport do Słowenii	-	-	-	2,8	4,7	12,0	18,7
Import ze Słowenii	-	-	-	1,0	0,8	0,8	2,1
Saldo	-	-	-	+1,8	+3,9	+11,2	+16,6
Eksport do Rumunii	-	-	-	-	11,0	36,2	28,1
Import z Rumunii	-	-	-	-	14,0	36,0	19,4
Saldo	-	-	-	-	-3,0	+0,2	+8,7
Eksport do Bułgarii	-	-	-	-	-	-	10,2
Import z Bułgarii	-	-	-	-	-	-	18,0
Saldo	-	-	-	-	-	-	-7,8
Eksport do CEFTA	53,6	50,8	70,3	80,6	160,6	219,1	282,6
Import z CEFTA	92,2	87,1	236,3	237,9	289,6	313,9	289,3
Saldo	-38,6	-36,3	-166,0	-157,3	-129,0	-94,8	-6,7

Źródło: Jak w tab. 1.

Ministrowie rolnictwa państw CEFTA, negocjując w 1995 r. uzgodnienia do Protokołu Dodatkowego nr 3, zakładali wstępnie pełną liberalizację handlu artykułami rolno-spożywczymi w obszarze CEFTA od 1 stycznia 1998 r. Jednakże wyniki wymiany Polski z obszarem CEFTA w 1996 r. (niewiele lepsze niż w 1995 r.), w tym zwłaszcza rosnące ujemne saldo w obrotach z Węgrami, skłoniły Polskę do zablokowania w 1997 r. dalszej liberalizacji handlu płodami rolnymi. Rząd polski stanął na stanowisku, że różny zakres subwencjonowania i dotowania rolnictwa i eksportu żywności oraz bariery pozataryfowe nie stwarzają równych warunków konkurencji. Uzasadniając to stanowisko na szczycie w Portorożu, premier Włodzimierz

Cimoszewicz wskazał na generalną konieczność koordynacji polityki rolnej państw CEFTA, ponieważ różne podejścia do handlu żywnością są pochodnymi różnego traktowania sektorów rolnych przez sygnatariuszy Umowy¹⁶. Stanowisko to na szczytach CEFTA w Pradze i Budapeszcie podtrzymał premier Jerzy Buzek¹⁷. Strona polska jako warunek dalszych rozmów o liberalizacji handlu żywnością stawia ujednoczenie w obszarze CEFTA zasad wspierania rolnictwa, w tym w szczególności eksportu korzystającego w kraju importera ze stawek preferencyjnych.

Tabela 4

**Udział żywności w eksporcie i imporcie Polski w latach 1993 - 1999.
Wielkości globalne i relacje z państwami CEFTA. W procentach**

Wyszczególnienie	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Udział żywności w eksporcie							
globalnym	11,6	12,1	11,0	11,3	12,8	11,1	9,7
do Czech	5,1	5,4	5,9	6,3	9,1	8,3	12,3
na Słowację	4,0	5,9	5,5	3,1	5,8	9,1	9,5
na Węgry	17,0	8,4	5,1	5,1	11,4	11,7	12,0
do Słowenii	–	–	–	6,5	9,5	16,5	18,6
do Rumunii	–	–	–	–	13,9	29,3	21,8
do Bułgarii	–	–	–	–	–	–	14,6
razem do CEFTA	7,8	6,2	5,6	5,5	9,2	10,8	12,7
Udział żywności w imporcie							
globalnym	12,2	11,6	10,6	11,1	8,9	8,2	7,4
z Czech	8,4	5,1	10,5	6,6	5,8	5,4	5,5
ze Słowacji	9,7	3,9	12,7	6,0	5,9	9,4	7,8
z Węgier	28,5	24,4	26,9	31,8	29,3	24,0	19,9
ze Słowenii	–	–	–	0,7	0,5	0,4	1,0
z Rumunii	–	–	–	–	20,8	27,7	12,7
z Bułgarii	–	–	–	–	–	–	43,8
razem z CEFTA	13,6	9,5	14,5	11,0	10,9	10,6	9,4

Źródło: Jak w tab. 1.

Broniąc się przed nadmiernym importem, Polska 15 czerwca 1997 r. zawiesiła preferencyjne stawki celne na produkty skrobiowe, a 1 stycznia 1998 r. na kukurydzę i koncentrat pomidorowy. Z dniem 6 sierpnia 1998 r. wprowadziła dodatkowe opłaty celne na pszenicę. W 1999 r. Polska zwiększyła stawki celne na import mięsa wieprzowego i drobiowego, kukurydzy, koncentratu pomidorowego, cukru, pszenicy, rzepaku, słodu i jogurtów. Zastosowała ponadto ograniczenia pozataryfowe, jak skrócenie z 60 do 7 dni okresu *vacatio legis* między podjęciem decyzji a wprowadzeniem w życie dodatkowych opłat celnych, ustanowienie automatycznej rejestracji przywozu niektórych artykułów, zwiększenie na granicy kontroli weteryna-

¹⁶ Tezy do wystąpień i rozmów prezesa Rady Ministrów RP Włodzimierza Cimoszewicza w trakcie spotkania premierów państw CEFTA w Słowenii – Portoroże, 12 września 1997 (tekst udostępniony w ówczesnym Departamencie Stosunków Międzynarodowych Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w Warszawie).

¹⁷ Wystąpienie Jerzego Buzka, prezesa Rady Ministrów RP, podczas spotkania premierów krajów CEFTA – Praga, 11 września 1998 r. (tekst udostępniony w Gabinetie Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w Warszawie); A. Łakoma, *Swarliwa CEFTA*, „Gazeta Wyborcza” 21 X 1999.

ryjnej, fitosanitarnej i standaryzacyjnej i inne. Z dniem 1 stycznia 2000 r. rząd polski podniósł cła na import mąki (pszennej, żytniej, jęczmiennej i owsianej), słoðu (palonego i niepalonego), otrębów i śrutu¹⁸.

Wzrost ochrony celnej rynku żywnościowego w latach 1997 - 1999 doprowadził do szybkiego zmniejszenia się ujemnego salda Polski w obrotach płodami rolnymi z państwami CEFTA ze 129,0 mln USD w 1997 r. do 94,8 mln USD w 1998 r. i 6,7 mln USD w 1999 r. Wypada dodać, iż w 1998 r. ochronę rynków żywnościowych, choć na mniejszą skalę, zwiększyły Republika Czeska i Słowacja¹⁹. Podejmując środki ochronne, Polska, Czechy i Słowacja wykorzystały postanowienia zwłaszcza artykułu 14 CEFTA *Specyficzne środki ochronne [rynków rolnych]* oraz artykułu 5 Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa *Specjalne zabezpieczenia*.

Omówione posunięcia stały się źródłem zatargów z pozostałymi partnerami. Na wniosek Polski szczyt CEFTA w Pradze zdecydował o utworzeniu Podkomitetu ds. Handlu Produktami Rolnymi. Podkomitet ten w składzie podsekretarzy stanu został powołany podczas posiedzenia Wspólnego Komitetu CEFTA 17 - 18 czerwca 1999 r. w Budapeszcie. Po raz pierwszy zebrał się w dniach 14 - 16 września 1999 r. Jego zadaniem jest usprawnienie przepływu informacji o stosowanych przez strony CEFTA mechanizmach polityki handlowej artykułami rolno-spożywczymi oraz poszukiwanie takich rozwiązań kompromisowych, które sprawią, że handel tymi artykułami będzie dla sygnatariuszy CEFTA wzajemnie korzystny²⁰. Dotyczące tych kwestii propozycje Podkomitet ma przedstawić w maju 2000 r.

Drugim problemem kontrowersyjnym są świadectwa jakości towarów przemysłowych i artykułów rolno-spożywczych. Państwa CEFTA w większości nie uznają wzajemnie swych wyników badań oraz certyfikatów. W ten sposób utrudniając sobie wzajemnie dostęp do swych rynków i powiększając koszty tego dostępu – chronią interesy swych producentów. Negocjacje w sprawie wzajemnego uznawania wyników badań i certyfikatów toczą się od 1994 r. i dotychczas nie przyniosły zadowalających rezultatów.

W 1996 r. zrodził się w CEFTA trzeci ważny problem. Są nim kontrowersje dotyczące jednoznacznej interpretacji szeregu postanowień CEFTA, w tym zwłaszcza wspomnianego wyżej artykułu 14 oraz artykułów 23 i 28. W różnicach interpretacyjnych upatruje się nieporozumień, które ujemnie wpływają na współpracę. Negocjacje dotyczące jednoznacznej interpretacji postanowień CEFTA, rozpoczęte w 1996 r., trwają do dziś. Pewne uzgodnienia udało się poczynić w 1999 r. Wspólny Komitet zdołał opracować zalecenia dotyczące procedury stosowania artykułu 28 *Dostosowanie strukturalne*. Artykuł ten pozwala zastosować podwyższone stawki celne na towary, których import zagraża produkcji „nowo powstających przemysłów, niektórych sektorów podlegających restrukturyzacji lub napotykających po-

¹⁸ E. Szot, *Rynek chroniony przed importem*, „Rzeczpospolita” 15 IX 1999; A. Łakoma, J. Pawlicki, *Po podwyższeniu ceł Bruksela mile zaskoczona*, „Gazeta Wyborcza” 23 XII 1999.

¹⁹ J. Rowiński, M. Wigier, *Handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi*, w: *Rolnictwo polskie w okresie transformacji systemowej*, wyd. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Warszawa 1998, s. 275.

²⁰ Źródło jak w przypisie 11.

ważne trudności, a szczególnie gdy trudności te stwarzają poważne problemy społeczne”. Ponadto Wspólny Komitet zdecydował się na powołanie grupy ekspertów, która ma zająć się rozpatrzeniem możliwości stosowania wysoce kontrowersyjnego artykułu 23 *Pomoc państwa*. Artykuł ten uznaje za niezgodne z duchem Umowy faworyzowanie przez sygnatariuszy CEFTA wybranych przedsiębiorstw lub produkcji wybranych towarów, które prowadzi do zniekształcenia konkurencji. Uzgodnieniem Wspólnego Komitetu w sprawie szczególnie kontrowersyjnego artykułu 14 było powołanie wspomnianego wyżej Podkomitetu ds. Handlu Produktami Rolnymi. W ten sposób osiągnięcie jednoznacznej interpretacji dwóch – będących źródłem największych nieporozumień – artykułów zostało znowu odłożone.

Począwszy od 1996 r. nieporozumienia wzbudzały reguły proceduralne (wytyczne o charakterze statutowo-regulaminowym), którymi w swej działalności kierował się Wspólny Komitet. O ich udoskonalenie – w związku z kontrowersjami interpretacyjnymi Umowy – apelowali do Wspólnego Komitetu premierzy państw CEFTA na spotkaniach w Jasnej i Pradze. Ostatecznie Wspólny Komitet uzgodnił nowe reguły proceduralne i przyjął je na swym posiedzeniu w Budapeszcie w dniach 17 - 18 czerwca 1999 r.²¹

5. NIEZREALIZOWANE ZAMIERZENIA INTEGRACYJNE

W Deklaracji Poznańskiej (1994) premierzy państw CEFTA uzgodnili „wzbogacenie współpracy o tematykę objętą Układami Europejskimi pomiędzy państwami CEFTA a Unią Europejską”, a więc o tematykę wykraczającą poza handel towarami. Kolejna deklaracja mówiła już wyraźnie o objęciu negocjacjami „handlu usługami i swobodnego przepływu kapitału. Strona czeska – mówiła Deklaracja Brneńska – bierze odpowiedzialność za grupę ekspercką zajmującą się handlem usługami, delegacja polska – za grupę ekspercką zajmującą się swobodnym przepływem kapitału i odpowiednimi przyszłymi strukturami finansowymi”. W tej ostatniej sprawie wiadomo, że chodziło o powołanie środkowoeuropejskiego banku, który zająłby się rozliczaniem rosnących obrotów towarowych, obsługą finansową wspólnych inwestycji, ułatwianiem przepływów kapitałowych oraz współpracą z europejskimi i światowymi instytucjami finansowymi, jak Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju oraz Międzynarodowy Fundusz Walutowy. W Brnie strona polska postawiła ponadto problem uregulowania przepływu siły roboczej²².

Celem tych wszystkich deklarowanych zamierzeń była adaptacja gospodarcza państw CEFTA do działania w warunkach otwartej gospodarki oraz dopasowywania się do reguł zintegrowanego rynku Europy Zachodniej. Zamierzenia te miały niewątpliwie podłoże polityczne. Miały one dowieść

²¹ Ibidem.

²² Wystąpienie prezesa Rady Ministrów Józefa Oleksego na spotkaniu premierów krajów CEFTA w Brnie, 11 września 1995 r. (tekst udostępniony w ówczesnym Departamencie Stosunków Międzynarodowych Urzędu Rady Ministrów w Warszawie).

rosnącej dojrzałości państw CEFTA do funkcjonowania w strukturach Unii Europejskiej i przyspieszyć uzyskanie jej członkostwa.

Co przyniosły negocjacje dotyczące głębszej integracji państw CEFTA? Na szczycie w Jasnej premier Włodzimierz Cimoszewicz stwierdził, że „podjęte w bieżącym roku [1996] prace nad liberalizacją usług i swobodnym przepływem kapitału dowiodły znacznego zaawansowania [...] i osiągnięcia dużego stopnia otwarcia, co m.in. dało pozytywne rezultaty w stosunkach z OECD”²³. W Deklaracji z Jasnej premierzy państw CEFTA „postanowili [...] kontynuować wzajemną współpracę w liberalizacji handlu usługami” oraz „na polu swobodnego przepływu kapitału”. Współpraca ta dawała jednak mierne wyniki. Po upływie roku okazało się, że stwierdzenia W. Cimoszewicza w Jasnej grzeszyły pewną przesadą. Na szczycie CEFTA w Portorożu polski premier mówił już dość enigmatycznie, że „prace nad ewentualnym poszerzeniem przedmiotowym CEFTA [...] napotykały pewne bariery o charakterze merytorycznym czy też technicznym”²⁴. W Portorożu nie było już mowy o banku środkowoeuropejskim, z porządku dnia zeszły też kwestie związane z przepływem siły roboczej, czym wcześniej zainteresowana była zwłaszcza Polska. Wszakże w Portorożu premierzy państw CEFTA powtórnie „uzgodnili [...] kontynuowanie dyskusji na temat możliwości współpracy w obszarze handlu usługami” oraz „kontynuowanie wzajemnej współpracy w obszarze swobodnego przepływu kapitału”.

Podczas szczytu CEFTA w Pradze problematyka głębszej integracji poruszana była w dyskusji. Potrzebę tej integracji wyrazili w swych wypowiedziach m.in. premierzy Rzeczypospolitej Polskiej Jerzy Buzek i Republiki Czeskiej Miloš Zeman²⁵. Negocjacje w sprawach swobodnego handlu usługami i przepływu kapitału zakończyły się jednak fiaskiem. Zamierzenia dotyczące głębszej integracji nie znalazły odzwierciedlenia w Deklaracji Praskiej. Zostały również pominięte w ostatniej deklaracji przyjętej podczas szczytu w Budapeszcie.

Głębsza integracja nie obejmie również całkowitego otwarcia rynków rolnych, co – jak zakładano wstępnie w 1995 r. – miało nastąpić z początkiem 1998 r. Wystarczająco dużo problemów stwarza sygnatariuszom CEFTA częściowa redukcja celi na żywność, obowiązująca od 1 stycznia 1996 r. Należy wspomnieć, że redukcja ta była między innymi obliczona na skłonienie Unii Europejskiej, aby obniżyła ona bariery celne na artykuły rolno-spożywcze z obszaru CEFTA²⁶. Unia nie podjęła jednak wyzwania, natomiast

²³ Wystąpienie prezesa Rady Ministrów RP Włodzimierza Cimoszewicza na sesji plenarnej spotkania stron CEFTA w Jasnej 13 września 1996 r. (tekst udostępniony w ówczesnym Departamencie Stosunków Międzynarodowych Urzędu Rady Ministrów w Warszawie). Należy wyjaśnić, że polski premier miał na myśli przyjęcie do OECD Węgier 29 marca 1996 r. oraz Polski 11 lipca 1996 r. Wcześniej, 25 listopada 1995 r. do OECD zostały przyjęte Czechy.

²⁴ Źródło jak w przypisie 16.

²⁵ Źródło jak w przypisie 17; B. Sierszuła, *CEFTA – szefowie rządów rozmawiają o współpracy*, „Rzeczpospolita” 12 - 13 IX 1998.

²⁶ Świadczy o tym fragment wypowiedzi premiera J. Oleksego na szczycie CEFTA w Brnie: „Odważne otwarcie rynków rolnych i szeroka współpraca w rolnictwie będą dobrą edukacją integracji i sygnałem dla Unii Europejskiej, że możliwa jest dalsza liberalizacja obrotów tymi wyrobami również pomiędzy krajami CEFTA i UE. Należy sobie życzyć, aby działania resortów rolnictwa na tym polu przyniosły dobre plony” (źródło jak w przypisie 22).

państwa CEFTA – zredukowawszy cła na żywność – bronią się obecnie przed niektórymi konsekwencjami tej decyzji.

6. KONKLUZJE

Najważniejsze decyzje liberalizujące środkowoeuropejski rynek towarów zapadły w okresie grudzień 1992 r. – grudzień 1995 r. Od tego czasu, czyli od ponad czterech lat, CEFTA w istotniejszy sposób nie wzbogaciła się przedmiotowo. Wzbogaciła się głównie podmiotowo – poprzez przyjęcie trzech nowych państw. Dzięki temu obszar CEFTA tworzy obecnie siedem państw. Obszar ten zamieszkuje 98 mln konsumentów.

Nie należy spodziewać się, że w gronie sygnatariuszy CEFTA zrodzą się jakiegokolwiek dalsze impulsy integracyjne. Nie należy się również spodziewać powiększenia strefy o kolejne państwa, mimo że państwa bałtyckie spełniły warunki formalne, a premierzy państw CEFTA przypomnieli w Deklaracji Budapeszteńskiej, „że CEFTA jest otwarta dla każdego kraju gotowego przyjąć wzajemnie zaakceptowane kryteria”.

Impas integracyjny można tłumaczyć zniechęcającymi doświadczeniami częściowej liberalizacji handlu płodami rolnymi, różnym zaawansowaniem reform gospodarczych poszczególnych członków i ewentualnych kandydatów, zróżnicowanym poziomem ich infrastruktury finansowej, telekomunikacyjnej i informacyjnej oraz innymi przyczynami. Główny jednak powód owego impasu tkwi w pojawieniu się w łonie CEFTA różnych interesów po zaproszeniu w 1997 r. czterech, a w 1999 r. trzech kolejnych sygnatariuszy Umowy do rozmów w sprawie członkostwa w Unii Europejskiej. Różnice interesów wystąpiły między państwami mniej i bardziej zaawansowanymi w procesie akcesji, a także między samymi zaawansowanymi.

Mimo to integracja państw obszaru CEFTA będzie postępować nadal. Będzie to nie tylko szeroko rozumiana integracja gospodarcza (pierwszy filar UE), ale również integracja w dziedzinach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (drugi filar UE) oraz wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych (trzeci filar UE). Decyzje dotyczące zakresu i tempa tej integracji należą już jednak do Unii Europejskiej. Są one uzależnione od rezultatów negocjacji akcesyjnych każdego z sygnatariuszy CEFTA z Unią. Dotyczy to również państw negocjujących warunki członkostwa, a nie należących do strefy CEFTA.

Tak więc dalsza integracja państw CEFTA będzie „produktem ubocznym” ich integracji z Unią Europejską. Proces ten obejmie niezrealizowane zamierzenia integracyjne tych państw (wolny rynek usług, swobodny przepływ kapitału i siły roboczej). W procesie tym zostaną również rozstrzygnięte kontrowersje dotyczące tempa otwierania rynków rolnych, wzajemnego uznawania wyników badań i certyfikatów, a także interpretacji niektórych postanowień CEFTA. Kwestie te i wiele innych, nie będących dotychczas przedmiotem zainteresowania sygnatariuszy Umowy, są aktualnie przedmiotem ich rokowań z Komisją Europejską w sprawie członkostwa w Unii.

CEFTA z założenia nie miała być konkurencyjna wobec Unii Europejskiej, lecz miała do integracji z Unią przygotowywać i integrację tę wspomagać. Założenie to zostało zrealizowane z powodzeniem. Państwa CEFTA w dziedzinie najprostszej formy integracji (wolny rynek towarów przemysłowych) osiągnęły w relacjach wzajemnych to, co osiągnęły w relacjach z UE, a osiągnęły to z dwuletnim wyprzedzeniem w stosunku do harmonogramów przyjętych w umowach stowarzyszeniowych ze Wspólnotami. Liberalizacja handlu przyniosła państwom CEFTA w latach 1993 - 1999 kilkakrotny wzrost obrotów handlowych. Przysporzyła im korzyści ekonomicznych (wzrost wymiany handlowej przyczyniał się do wzrostu produkcji), społecznych (wzrost produkcji umożliwił utrzymanie bądź wzrost zatrudnienia) i politycznych (zacieśnianie więzi gospodarczych sprzyjało wzrostowi zrozumienia politycznego).

Obecnie CEFTA – jak była o tym mowa wyżej – „stoi w miejscu”. Jednak jej skutki w postaci rosnącej wymiany handlowej są i nadal będą obecne. Również więc z tego punktu widzenia CEFTA jest niewątpliwym sukcesem jej sygnatariuszy.

PROBLEMS INVOLVED WITH ECONOMIC INTEGRATION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE (1992 - 1999)

S u m m a r y

In his paper the Author focuses mainly of Central European Free Trade Agreement (CEFTA) as signed in Kraków on December 21, 1992, by Poland, Hungary, Czech Republic and Slovakia. Discussing the genesis and mechanisms of economic integration in this part of Europe, the Author presents hitherto achievements in this field, and more particularly – liberalisation of commercial exchange, reduction of tariffs and compensatory duties, annulment of extra-tariffs barriers, etc. Debating the perspectives of CEFTA the Author mentions new signatory States, actions aimed at increasing of security of the commerce and, finally, preventive means in respect of trans-border crime. Also plans of economic reconstruction of South-Eastern Europe are mentioned. The Author did not miss some actual controversies within the framework of CEFTA and he mentions certain integrational efforts that – for many different reasons – have not been effectively realised up to the present.